

# ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА



*Ірина Арістова,  
доктор юридичних наук, професор,  
завідувач кафедри адміністративного та  
інформаційного права  
Сумського національного  
аграрного університету*

УДК 342.9

## **Становлення науки «інформаційне право»: питання методології (частина перша)**

Аналіз положень Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [1] та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» [2] дозволяє дійти висновку, що однією з найважливіших сфер суспільного життя, яка визначає розвиток інформаційного суспільства в Україні, постає сфера науки та інновації. І саме забезпечення випереджального розвитку фундаментальних і прикладних наукових досліджень визначено однією із необхідних умов удосконалення зазначеної сфери. Виходячи із цього, Національна академія наук України, і відомчі академії спрямовують свою діяльність в означеному напрямі. Зокрема, одним із основних завдань Національної академії правових наук (далі – НАПрН) України постає комплексний розвиток право-

вої науки, координація, організація і проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі держави і права, на виконання якого, серед іншого, орієнтують свою діяльність і структурні підрозділи НАПрН України – відповідні інститути. Наприклад, Науково-дослідний інститут інформатики і права координує наукові дослідження щодо правового забезпечення інформаційної сфери України, серед яких належне місце відводиться розробці теоретико-методологічних засад розвитку інформаційного права. Зазначений напрям наукових досліджень було закріплено у відповідній постанові Загальних зборів НАПрН України. Таким чином, наукова спільнота України має активніше залучатися до проведення відповідних досліджень, а отже, тема статті, на наш погляд, постає вельми актуальною.

Мета статті – запропонувати та обґрунтувати визначення поняття

«методологія науки «інформаційне право»», розробити модель дослідження науки «інформаційне право» як об'єкта пізнання, а також надати характеристику основних структурних елементів моделі.

Звертаючись до стислої характеристики сучасного стану науки «інформаційне право», слід зазначити, що вона лише зароджується, і майже не має у своєму арсеналі фундаментальних теоретичних досліджень, що визнані усією науковою юридичною спільнотою. Водночас, вчені все частіше звертаються до інформаційно-правових та близьких до них проблем, відкриваючи крок за кроком нові горизонти науки «інформаційне право». На сьогодні вже існує низка досліджень, в яких здійснено спробу усвідомлення даного феномена, зокрема його методології. Серед вітчизняних вчених слід передусім назвати О. А. Баранова, К. І. Белякова, В. М. Брижка, Р. А. Калюжного, Л. П. Коваленка, Б. А. Кормича, В. А. Ліпкана, А. І. Марущака, А. М. Новицького, В. Г. Пилипчука, О. М. Селезньову, І. М. Сопілко, В. С. Цимбалюка та ін. Вважаємо за доцільне навести позиції окремих вчених щодо їх розуміння поняття «методологія».

Наприклад, у роботі [3, с. 75–88] усвідомлено важливість методологічної обґрунтованості наукових розроблень у сфері подальшого реформування інформаційного законодавства України. Зважаючи на те, що загальний стан розробки методологічних проблем українського законодавства відстає від сучасних проблем, хвибує відчутними недоліками, автори зробили аналіз праць науковців щодо визначення понять «методологія», «методи» та їх співвідношення, що дозволило їм визначитися з власною позицією з означених питань. Методологія у роботі [3, с. 78] використовується у декількох тлумаченнях: 1) це сукупність принципів, прийомів і методів дослідження будь-якого об'єкта; 2) певним чином сформована ідеологія науково-аналітичної роботи,

що базується на певних припущеннях, ідейно-теоретичних засадах, ціннісних установах, які загалом задають науково-пізнавальний горизонт ставлення людини до світу, суб'єкта до об'єкта, що вивчається та змінюється в процесі людської діяльності; 3) наука про методи пізнання й перетворення світу. Водночас, акцент у роботі [3] зроблений на тому, що методологічною основою дослідження систематизації інформаційного законодавства України є «сукупність наукових методів, які, за умови їх комплексного використання, вирішують поставлені завдання» [3, с. 79]. Метод у зазначеній роботі розуміється наступним чином: 1) спосіб досягнення мети, певним чином упорядкована діяльність; 2) спосіб дослідження конкретної сфери об'єктивної реальності, який надає загальнометодологічним засадам предметної визначеності [3, с. 78]. Враховуючи вищезазначені тлумачення понять «методологія» та «метод», було отримано висновок, що вони співвідносяться між собою як загальне та часткове.

Автор іншої роботи [4, с. 11] пропонує, «застосовуючи положення теорії систем, сформулювати розуміння сутності методології для інформаційного права як комплексної галузі права у двох змістах: 1) вчення про наукові методи пізнання; філософська, теоретична його основа для перетворень людьми у інформаційній сфері суспільства як об'єкта правознавства... 2) множина прийомів дослідження, що застосовуються дослідниками у різних науках, їх сферах, галузях, напрямках відповідно до специфіки об'єкта (чи предмета) пізнання – інформаційної сфери суспільства (суспільних інформаційних відносин)» [4, с. 11]. Під методом у роботі [4, с. 13] пропонується розуміти спосіб, підхід, прийом або множину прийомів пізнання природного явища, суспільного життя, що застосовуються у певній галузі діяльності (у тому числі, пов'язаної з інформацією) на певній визначеній філософській, теоретичній основі. Слід підкре-

слити, що на таких теоретичних засадах у зазначеній роботі пропонується розкриття сутності та змісту формування методології інформаційного права, у тому числі методологічних положень кодифікації інформаційного законодавства.

Водночас, аналіз положень роботи [5] дозволив переконатися, що автор, вживаючи такі конструкції слів, як «методологічні засади формування системи принципів інформаційного права» [5, с. 135–151], «методологічні проблеми систематизації інформаційного законодавства» [5, с. 198], не наводить свою позицію щодо розуміння поняття «методологія». У зазначеній роботі поняття «метод» розглядається у контексті «метод окремої галузі права» – це метод або набір методів, які є переважними і/або специфічними при визначенні того, якими прийомами, способами, засобами впливає право на суспільні відносини у конкретній сфері суспільного життя [5, с. 130, 131].

Ознайомлення з положеннями іншої роботи [6] дозволило дійти висновку, що нове покоління дослідників в галузі інформаційного права усвідомлюють необхідність визначення понять «методологія» та «метод інформаційного права». На думку науковця, одним із видів галузевої методології є методологія інформаційного права: «це сукупність наукових поглядів на сутність, структуру та поділ методів інформаційного права, що передбачають розкриття їхніх характерних особливостей, а також багаторівнева система певних методів (способів та прийомів), які використовуються в інформаційному праві» [6, с. 261]. Що стосується визначення поняття «метод інформаційного права», то дослідниця вважає, що це «способи юридичного пізнання інформаційної сфери; засоби, за допомогою яких здійснюється державно-правовий вплив на інформаційні відносини; а також прийоми викладання та роз'яснення навчального матеріалу інформаційно-правової тематики» [6, с. 262].

Таким чином, узагальнюючи позиції вчених, які досліджують та вирішують проблеми у сфері інформаційного права, вважаємо, що існують відповідні підстави стверджувати наступне. У переважній більшості робіт поняття «методологія» визначається як сукупність методів та прийомів наукового пізнання, у тому числі у сфері суспільних інформаційних відносин. Відмічаючи позитивну роль зазначених вчених у становленні науки «інформаційне право», водночас, вважаємо за необхідне відмітити існування в інформаційному праві недостатнього розуміння поняття «методологія», розгляду методології лише як інструментарію. Вважаємо за доцільне викласти та обґрунтувати власну точку зору щодо визначення поняття «методологія науки «інформаційне право»».

Передусім, варто підкреслити, що у роботі відстоюється позиція, що необхідною умовою становлення будь-якої науки (у тому числі науки «інформаційне право») постає формування її методології. До того ж, вихідним положенням нашого дослідження постає те, що загальна теорія права і держави має бути фундаментом науки «інформаційне право» [7]. Виходячи із зазначеного вище, пропонуємо з'ясувати точки зору фахівців у галузі теорії права та держави щодо розуміння поняття «методологія». Аналіз багатьох праць науковців (наприклад, роботи [8, с. 17; 9, с. 26; 10, с. 13]) свідчить про те, що термін «методологія» означає вчення про методи пізнання або це система методів та інших спеціальних засобів і прийомів пізнання тих або інших правових явищ [11, с. 36]. Інший вчений у своїй роботі [12, с. 76] вважає, що, з метою розвитку вчення про методологію та вчення про елементи поняття «методологія», необхідно абстрагуватися від прямого перекладу даного поняття з грецької і відобразити його етимологічно-перетворювальну закладку. Зокрема, на думку В. М. Поповича, зміст методології взагалі – це не просто

вчення про методи пізнання, це вчення про структурні елементи методології пізнання, а саме: а) методи, методики та засоби пізнання; б) систему інтерпретації методів, методик і засобів пізнання; в) залежність вибірки методів, методик та засобів пізнання і системи їх інтерпретації від змісту завдань та змісту предмета пізнання [12, с. 76].

Водночас, у філософському словнику методологію визначають ще й як науку про методи дослідження явищ, як галузь знання, що вивчає засоби, передумови та принципи організації теоретико-пізнавальної і практично-перетворюючої діяльності. Тобто, зазначається, що методологія – це наука, яка вивчає пізнання і наукову діяльність [13, с. 278]. Погоджуючись з позицією авторів роботи [11, с. 41], що методологія як теорія має не тільки загальносоціальний, а й універсальний характер, водночас, вважаємо, що у зазначеній роботі не було розвинуто положення стосовно того, що методологія – це організація наукової діяльності [11, с. 36]. На нашу думку, яскравим прикладом розвитку цього положення постають дослідження, що знайшли своє ґрунтовне висвітлення у роботі [14].

Перед тим, як визначитися із власною позицією щодо розуміння поняття «методологія», «методологія науки» (у тому числі науки «інформаційне право»), вважаємо за необхідне з'ясувати визначення поняття «наука». Слід зазначити, що проблема визначення науки є однією з найскладніших у сучасних дослідженнях з теорії пізнання та філософії науки. Існує множина дефініцій науки та наукового пізнання, у кожній із яких у якості визначальної ознаки або сутнісної характеристики вибираються різноманітні орієнтири. Існує точка зору [15, с. 90], відповідно до якої наука, передусім, повинна стати предметом структурного аналізу, під час якого виділяються її компоненти, розкриваються змістовні та функціональні характеристики кожного із них, що дозволяє суттєво поглибити

звичайні уявлення про науку та різноманітні моделі її опису. До основних структурних компонентів науки як системної цілісності відносяться: наука як знання (результат); наука як діяльність (процес); наука як соціальний інститут.

Поділяючи думку щодо пріоритетності використання структурного аналізу у процесі дослідження науки і, водночас, розуміючи науку як багатоаспектне явище, у роботі вважається, що основними її аспектами (які слід чітко розрізняти у кожному конкретному випадку) є наступні: 1) наука як результат (наукові знання); 2) наука як процес (наукова діяльність); 3) наука як соціальний інститут (спільнота вчених, сукупність наукових установ і структур наукового обслуговування) [14, с. 28]. Вважалося за доцільне передусім акцентувати увагу на перших двох аспектах науки.

Розуміння існування тенденції трансформації інформаційного суспільства до суспільства знання (у якому відбувається стрімке зростання наукового знання, технологізація засобів його виробництва, зміна пріоритетів у видах виробництва (виробництво знань – основний вид, який визначає можливості інших видів і матеріального, і духовного виробництва)), а також тенденції проведення наукових досліджень з різних галузей наукового знання з обов'язковим включенням побудови наукових гіпотез як пізнавальних моделей [16, с. 116], дозволило дійти наступного важливого висновку. Становлення науки «інформаційне право» вимагає розробки якісних пізнавальних моделей. З цією метою у роботі пропонується сформувати модель дослідження науки «інформаційне право» (пізнавальну модель) як системну цілісність двох взаємодіючих моделей: 1) перша модель – модель дослідження науки «інформаційне право» (як результат, наукові знання); 2) друга модель – модель дослідження науки «інформаційне право» (як процес, наукова діяль-

ність). Отже, наступний етап роботи визначений.

Переходимо до обґрунтування та формування першої моделі. У статті наголошено, що «наука як результат» розглядається як система достовірних знань про природу, людину та суспільство. Наукові знання – це одна із специфічних форм відображення дійсності у свідомості людей. Відомо [15, с. 92], що у залежності від завдань та настанов конкретних досліджень виділяють різноманітні групи критеріїв науковості, аналіз яких буде здійснено у наступній публікації. У роботі акцентується увага на існуванні проблеми науковості знань, що отримуються у науці «інформаційне право», на вирішення якої вкрай необхідно зосередити зусилля професіоналів у зазначеній сфері. У межах статті, з одного боку, актуалізовано важливість постановки проблеми, з іншого боку, ініційовано необхідність проведення спеціальних досліджень у зазначеному напрямі.

Системне розуміння науки дозволяє стверджувати, що, акумулюючи юридичні знання, система юридичної науки має реалізовувати спеціальну функцію, яка задається надсистемою (наукою в цілому). У свою чергу, система науки «інформаційне право» призначена, здійснювати відповідну спеціальну функцію своєї надсистеми (юридичної науки) – акумулювати наукові знання у сфері інформаційного права. Наприклад, ці знання можуть знаходитися у відповідних енциклопедіях, монографіях, дисертаціях, інформаційних системах (базах даних, базах знань). Встановлено, що у роботі перший етап пов'язаний із формуванням моделі дослідження науки «інформаційне право» («як результат») – перша модель. Запропоновано формування зазначеної моделі здійснити, ґрунтуючись на системному підході та використовуючи наступну структуру: надсистема (юридична наука як результат) → система (наука «інформаційне право» як результат) → підсистеми (окремі напрями науки «інформаційне право»

як результат). Важливо усвідомлювати, що, реалізуючи зазначену вище функцію надсистеми, система, у свою чергу, повинна досягти визначеної мети. Водночас, у статті послідовно відстоюється позиція: саме мета постає системоутворюючим чинником системи (науки «інформаційне право» як результату).

Переходимо до обґрунтування та формування другої моделі. Аналізуючи «науку як процес» (наукову діяльність), було встановлено, що: 1) наука як діяльність є творчим процесом суб'єкт-об'єктної взаємодії, спрямованої на виробництво та відтворення нових наукових знань про реальність [15, с. 90]; 2) одними із відмінних особливостей наукової діяльності є: а) усвідомлення та постійна оцінка дій, що здійснюються, а також розробка системи спеціальних методів і засобів для оптимізації цих дій та сприяння досягненню нових наукових знань про реальність [15, с. 97]; б) основною метою науки (як наукової діяльності) постає отримання власне наукового знання, яке в інших сферах людської діяльності лише використовується. Усвідомлення особливостей «науки як наукової діяльності» дозволило дійти наступних висновків: наука «інформаційне право» як наукова діяльність спроможна розвиватися за умови: а) активізації свідомої участі суб'єкта (вченого) у зазначеному процесі; б) осмислення дослідником дій та методів, що використовуються; в) існування у суб'єкта якісних стандартів, які передусім виробляються наукознавством. Важливість отриманих висновків пов'язана також з існуванням у науці «інформаційне право» тенденції недостатнього розуміння поняття «наукові знання» та необхідності реального використання (а не анонсування) ефективних способів їх отримання з метою удосконалення практичної діяльності.

Системне розуміння науки дозволяє стверджувати, що необхідність реалізації функції надсистеми (науки як наукової діяльності) «щодо

вироблення та теоретичної систематизації достовірних знань про право та державу» зумовлює формування системи юридичної науки (як відповідної наукової діяльності). У свою чергу, вона є надсистемою для системи науки «інформаційне право» (як наукової діяльності у сфері інформаційного права).

Встановлено, що на другому етапі необхідно побудувати другу модель – модель дослідження науки «інформаційне право» як процесу (наукової діяльності). Запропоновано формувати зазначену модель, ґрунтуючись на системному підході, з наступною структурою: надсистема (юридична наука – «як наукова діяльність», «процес») → система (наука «інформаційне право» – «як наукова діяльність») → підсистеми (окремі напрями науки «інформаційне право» – «як наукової діяльності»). Як і у випадку формування першої моделі, система, реалізуючи функцію надсистеми, прагне досягти своєї визначеної мети – вироблення та теоретична систематизація достовірних знань про сферу інформаційного права. Вважаємо за необхідне ще раз підкреслити значення визначення мети – це системоутворюючий чинник системи (науки «інформаційне право» як наукової діяльності).

Водночас, виникає питання: чи було враховано у другій моделі усі основні особливості наукової діяльності у сфері інформаційного права? Вважаємо, що існує потреба у додатковому аналізі видів людської діяльності. Вона може поділятися на [14, с. 7]: 1) репродуктивну (заснована на попередньому досвіді; постає копією, наприклад, власної діяльності; у принципі вже організована (самоорганізована) на рівні раз і назавжди засвоєних технологій); 2) продуктивну (спрямована на отримання достовірного нового результату (творчість)). Очевидно, що наукова діяльність (у тому числі у сфері інформаційного права), за умови її грамотного здійснення, спрямована на новий науковий результат, що зумовлює

необхідність її організації. На нашу думку, у зв'язку з цим, свого уточнення буде потребувати друга модель дослідження науки «інформаційне право» («як процесу», «як наукової діяльності»).

Для формування основних положень концепції уточнення другої моделі, вважаємо за необхідне передусім з'ясувати зміст поняття «організація». Ґрунтуючись на визначенні, наданому у роботі [16, с. 398], під організацією будемо розуміти і результат, і процес, а саме: 1) внутрішню упорядкованість, узгодженість взаємодії більш менш диференційованих та автономних частин цілого, що обумовлена його будовою; 2) сукупність процесів або дій, які призводять до створення та удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого. Тобто, організація наукової діяльності (у тому числі у сфері інформаційного права) передбачає упорядкування її цілісної системи з чітко визначеними характеристиками (особливості, принципи, умови, норми), логічною структурою (суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, засоби, методи діяльності, її результат) і процесом здійснення [14, с. 8].

Встановлено, що концепція уточнення другої моделі має включати положення щодо ефективної форми організації діяльності (у тому числі наукової). Аналіз різноманітних форм організації діяльності [14, с. 14-22] дозволив дійти висновку, що в умовах розвитку інформаційного суспільства доцільно досліджувати організацію наукової діяльності у сфері інформаційного права в проектній формі. Така позиція пояснюється тим, що останнім часом (як вже зазначалося) у наукових дослідженнях з різних галузей наукового знання сформувався практично обов'язкова вимога щодо побудови наукових гіпотез як пізнавальних моделей [16, с. 116], і наукове дослідження стало проектуватися, тобто, формуватися завершений цикл продуктивної діяльності [14, с. 22]. Водночас, завершеність циклу наукової

діяльності, у тому числі і у сфері інформаційного права, визначається трьома фазами [14, с. 8]: 1) фаза проєктування, результатом якої є формування моделі системи, що створюється – наукова гіпотеза як модель такої системи нового наукового знання – і план її реалізації; 2) технологічна фаза, результатом якої є реалізація системи, тобто перевірка гіпотези; 3) рефлексивна фаза, результатом якої є оцінка побудованої системи нового наукового знання і визначення необхідності або її подальшої корекції, або висування нової гіпотези та її подальша перевірка.

Аналіз зазначених вище положень концепції уточнення другої моделі (моделі дослідження науки «інформаційне право» як наукової діяльності) дозволив усвідомити необхідність включення до цієї концепції положення щодо створення третьої моделі (моделі організації наукової діяльності у сфері інформаційного права). У роботі запропоновано відповідну модель, особливістю якою є те, що вона комплексно враховує: 1) статичку (результат): це система, невід’ємними складовими якої є: а) суб’єкт (наприклад, вчений); б) об’єкт (наука «інформаційне право»); в) прямі та зворотні зв’язки між суб’єктом та об’єктом (за допомогою форм, засобів, методів, результатів). Системоутворюючим чинником постає ціль (мета), яка має узгоджуватися з метою, що задається надсистемою – юридичною наукою; 2) динаміку (процес): це система, складовими якої (критерій – «за часом») є наступні: фази, стадії, етапи наукової діяльності. У зв’язку з обмеженням обсягом статті, вважаємо за можливе надати лише загальну характеристику структурних елементів моделі, яка буде конкретизована у наступній публікації.

У роботі відстоюється позиція, що роль третьої моделі (моделі організації наукової діяльності у сфері інформаційного права) не обмежується тим, що вона уточнює другу модель – модель дослідження науки

«інформаційне право» (як наукової діяльності), а саме, «вбудовується» в систему (другий рівень моделі). Водночас, аналіз, зокрема роботи [14, с. 6], свідчить про те, що організацію діяльності розглядає методологія, яка визначається як вчення про організацію діяльності. Виходячи із того, що наукова діяльність у сфері інформаційного права є творчим процесом, який потребує організації, є підстави стверджувати, що організація наукової діяльності у сфері інформаційного права постає предметом методології науки «інформаційне право» (як наукової діяльності).

Таким чином, у статті (перша частина) було отримано наступні результати.

I. Наука «інформаційне право» розглянута як системна цілісність у єдності двох основних її структурних компонентів, які взаємодіють між собою: 1) наука «інформаційне право» як результат (наукові знання); 2) наука «інформаційне право» як процес (наукова діяльність).

II. Для проведення досліджень об’єкта – науки «інформаційне право» – у рамках першої частини статті запропоновано три (із чотирьох запланованих) моделей: 1) модель дослідження науки «інформаційне право» (як результат, наукові знання); 2) модель дослідження науки «інформаційне право» (як процес, наукова діяльність); 3) модель організації наукової діяльності у сфері інформаційного права.

III. Організація наукової діяльності у сфері інформаційного права є предметом методології науки «інформаційне право» (як наукової діяльності).

Дослідження щодо методології науки «інформаційне право» будуть продовжені у наступній публікації в журналі. Водночас, вважаємо, що вирішення зазначеної проблеми потребує спільних зусиль науковців, які проводять дослідження у сфері інформаційного права, а також публічного обговорення отриманих результатів.

Список використаних джерел

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/BCtyz9>
2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386–р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/zJzIxl>
3. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України: Монографія / В. А. Ліпкан, В. А. Залізняк / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К.: ФОП О. С. Ліпкан, 2012. – 304 с.
4. Цимбалюк В. С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства: Монографія / В. С. Цимбалюк. – К.: Освіта України, 2011. – 426 с.
5. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика: Монографія / О. А. Баранов. – К.: Едельвейс, 2014. – 434 с.
6. Селезньова О. М. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України: Монографія / О. М. Селезньова. – Чернівці: «Місто», 2014. – 408 с.
7. Арістова І. В. Наука «інформаційне право» на новому етапі розвитку інформаційного суспільства / І. В. Арістова // Правова інформатика. – 2011. – № 1. – С. 3–11.
8. Теория государства и права: Учебник / Н. И. Матузов, А. В. Малько. – [изд. 3-е]. – М.: Издательство «Дело» АНХ, 2009. – 528 с.
9. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник / О. Ф. Скакун: [вид 2-е, перероб. і доп.]. – Харків: Еспада, 2009. – 752 с.
10. Загальна теорія держави та права: Навчально – методичний посібник (за кредитно-модульною системою) / Л. А. Луць.: – К.: Атіка, 2012. – 412 с.
11. Теорія держави і права (Академічний курс): Підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – [вид 2-е, перероб. і доп.]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
12. Попович В. М. Теорія держави і права: концепція, праксеологія та методологія розвитку: Монографія / В. М. Попович. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 384 с.
13. Философский словарь. – М.: Политиздат, 1986. – 518 с.
14. Новиков А. М. Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Либроком, 2009. – 280 с.
15. Философия и методология науки: Учебное пособие для аспирантов и магистрантов / А. И. Зеленков и др. / под ред. А. И. Зеленкова. – [изд. 2-е, доп. и испр.]. – Минск: ГИУСТ, 2011. – 479 с.
16. Философский энциклопедический словарь. – М. Сов. Энциклопедия, 1983. – 630 с.

**Арістова І. В. Становлення науки «інформаційне право»: питання методології (частина перша)**

Статтю присвячено аналізу існуючих позицій щодо розуміння методології науки «інформаційне право». Запропоновано та обґрунтовано авторське бачення визначення поняття «методологія науки «інформаційне право»». Розроблена модель дослідження об'єкта – науки «інформаційне право».

**Ключові слова:** методологія, наука «інформаційне право», модель, система, суб'єкт, об'єкт, методи, наукова діяльність, наукові знання.



**Аристова И. В. Становление науки «информационное право»: вопросы методологии (часть первая)**

Статья посвящена анализу существующих позиций относительно понимания методологии науки «информационное право». Предложено и обосновано авторское определение понятия «методология науки «информационное право»». Разработана модель исследования объекта – науки «информационное право».

**Ключевые слова:** методология, наука «информационное право», модель, система, субъект, объект, методы, научная деятельность, научные знания.

**Aristova I. Formation of the science of “Information Law”: issues of methodology (part one)**

This article is focused on the analysis of existing positions regarding the understanding of the methodology of the science of “information law”. The author’s definition of the concept of “methodology of the science of “information law” has been suggested and grounded. The model of studying the object – the science of “information law” has been elaborated.

**Key words:** methodology, science of “information law”, model, system, subject, object, methods, scientific activity, scientific knowledge.